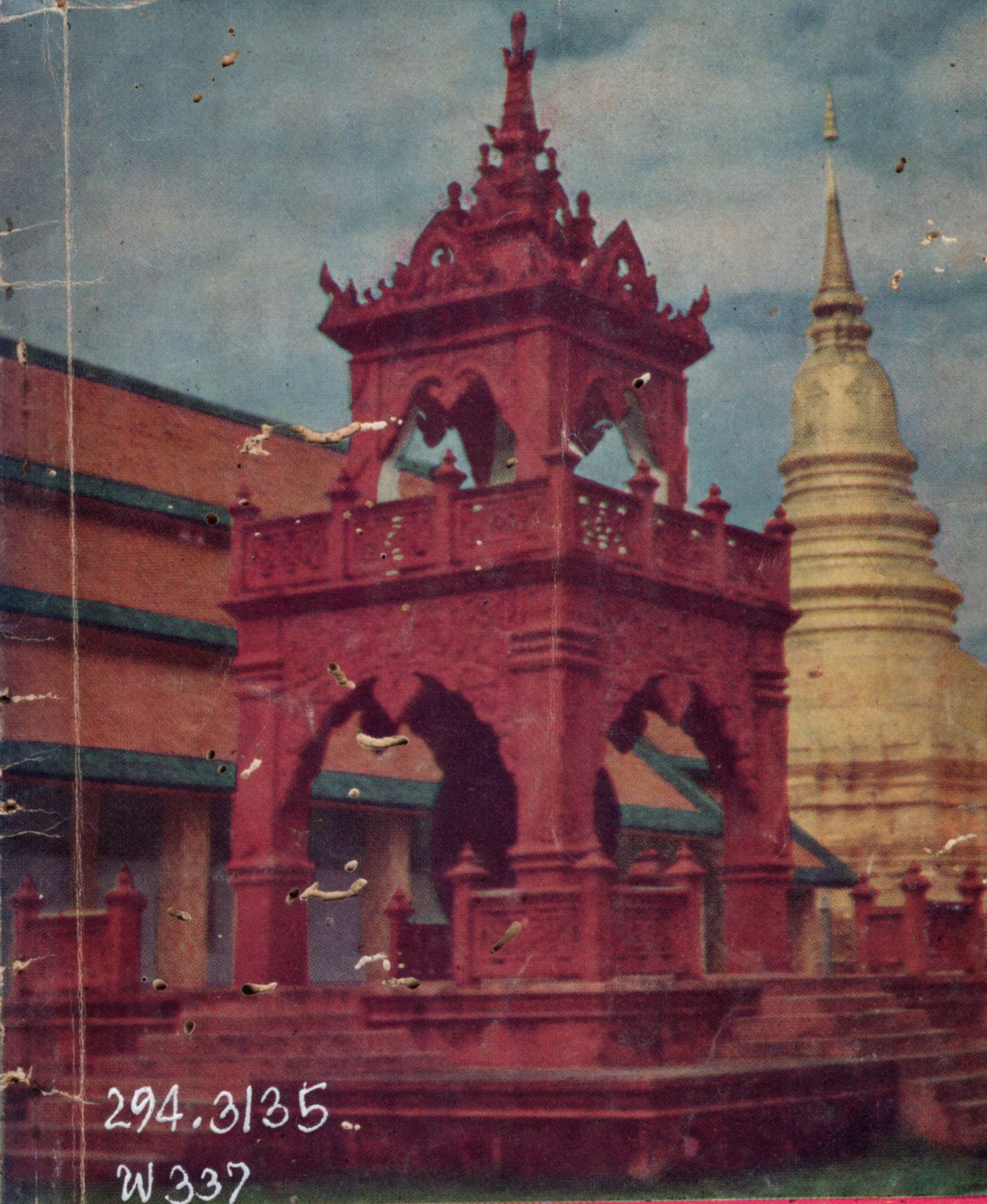

294.3135..

W 337

ພຣະອາຕຸທະວິກາຕະໂຍ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

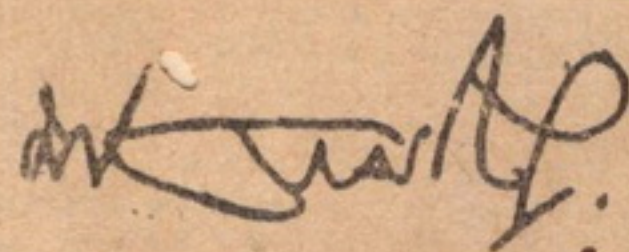
คำอนุโมทนา

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก

จันทบุรี

ควยได้รับอาราธนาจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน
(คุณรัง ทศนาญชลี) ว่าในการจัดการฉาปนกิจศพ คุณแม่
บาง การสุทธี ผู้เป็นมารดาของ คุณลอคไหว ทศนาญชลี
ภริยาท่านผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน นั้น ใครจะขอเรื่องและ
ตำนานของพระธาตุหรือบุญชัย จังหวัดลำพูน ไปพิมพ์เพื่อเป็น
บรรณาการแก่ท่านที่ได้ให้เกียรติไปในงานฉาปนกิจ ณ วัด
ธาตุทอง พระนคร ในวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๑ และ
ยังประสงค์จะจัดพิมพ์ถวายบนพุทธบูชาแก่พระธาตุ เพื่อแจก
จ่ายแก่ท่านที่มานนัสการจำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม สำหรับเผยแพร่
พระบารมีคุณของพระธาตุหรือบุญชัยต่อไปอีกด้วย อาตมภาพ
ได้รับทราบด้วยความปีติยินดี เพราะหนังสือตำนานพระธาตุนั้น
กำลังขาดแคลน ไม่มีแจกอีกเลย จึงได้มอบเล่มสุดท้ายเท่าที่มี
เป็นต้นฉบับให้มาพิมพ์ดังที่ปรากฏในมือท่านผู้อ่านนี้แล้ว

วิทยาทานใดที่ท่านผู้อ่านจะพึงได้จากหนังสือเล่มนี้ แม้
เพียงเล็กน้อย ขอจงเป็นกุศลบุญราศีสนองแก่ คุณแม่บาง
การสุทธี ผู้ล่วงลับให้ได้ประสบความสุขในสัมปรายภพเทอญ.

(พระธรรมโมลี)

เจ้าคณะภาค ๗

วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร

จังหวัดลำพูน

๑ กันยายน ๒๕๑๑

เลขห้อง

๑๒

เลขหมู่

294.3135

พ 337

เลขทะเบียน ห ๓๑ ม ๑๖๖๑๙ รน

ตำนานของพระธาตุหริภุญชัย

พระธาตุหริภุญชัย เป็นปูชนีย-
สถานสำคัญยิ่ง แห่ง หนึ่งใน ลานนาไทย
และ เฉพาะ อย่าง ยิ่ง ของ จัง หวัด ลำ พูน
สร้าง^{ขึ้น}ในสมัยพระเจ้าอาทิตยราชครอง
เมืองลำพูน ประมาณ พ.ศ. ๑๕๗๖
คือเมื่อประมาณเกือบพันปีมาแล้ว นับ
เป็นปูชนียสถานที่มีอายุยืนนานเก่าแก่ยิ่ง
กว่าแห่งใดในลานนาไทย

ในตำนานเล่าถึงการสร้างพระมหาเจดีย์^{ขึ้น}อย่างพิสดาร
ซึ่งขอนำเอาใจความมาเล่าแต่พอสังเขปดังต่อไปนี้

ในกาลครั้งหนึ่ง พระเจ้าอาทิตย์ราช ได้สั่งให้พวกช่างเนาวกรรม (ช่างทำเรือน) สร้างปราสาทแล้วปลูกหอจันทาคาร (ที่ลงพระบังคล) ไว้ ณ ใกล้ปราสาท สถานที่ปลูกหอจันทาคารนั้น (คือที่สร้างพระธาตุปัจจุบัน) เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุของพระบรมศาสดา ซึ่งทรงศึกษา (กา) รักษาสืบมาแต่ครั้งสมัยพุทธพยากรณ์ในพุทธกาล

ครั้นพระเจ้าอาทิตย์ราช เสด็จลงไปถวายพระบังคล ณ ที่นั้นครั้งใด กาทรรักษา เผ่า อยู่ นั้น ก็ บิน โฉบพระเศียร แล้วถายมูลตกตองพระเศียรบ้าง กระพือปีก โฉบ พระเศียร บ้าง หลายครั้งหลายคราว จนพระเจ้าอาทิตย์ราชทรงพระพิโรธกริ้วกาตัวนั้น และอัครรรยพระทัยยิ่งนัก จึง

เจดีย์เข็ญยัน

เมื่อสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ดำรัสสั่งให้บรรการาชบริพารทั้งหลาย ให้พยายามจับกานันให้
ได้ บรรดาอำมาตย์ราชบริพารทั้งหลายจึงพากันไล่ล้อมตักกา
นันด้วยประการต่าง ๆ ก็ไม่อาจจะจับได้ พระเจ้าอาทิตย์ราชทรง
ทราบพระทัยยิ่งนัก จึงทำพิธีบวงสรวงเทพารักษ์ผู้รักษานคร
ขอบันดาลให้จับกานันให้ได้ และในที่สุดก็จับกานันได้ ครั้น
แรกพระองค์ดำริที่จะฆ่ากานันเสีย แต่ด้วยความแคลงพระทัย
ไม่รู่ว่าจะเป็นนิมิตรร้ายหรือดีประการใด พระองค์จึงให้งดการ
ประหาร และให้ขังกานันไว้นาน

ครั้นในราตรนั้นเอง พระองค์ทรงพระสุบินนิมิตว่า
เทพยดาได้มาบอกกล่าวแก่พระองค์ว่า ให้พระองค์เอาทารก
เกิดได้ ๗ วันมาไว้กับทารก ทารกนั้นได้ฟังเสียงทุกวันก็
ทราบภาษากานันได้ พระเจ้าอาทิตย์ราชจึงตรัสสั่งให้จัดหา
ทารกมากระทำกึ่งเทพยดาบอกเล่ากันทุกประการ

จำเนียรกาลต่อมา เมื่อทารกนั้นได้เจริญวัยเติบโตใหญ่
มาถึงอายุ ๗ ขวบ ก็รู้ภาษากาพูดกับกันได้ ฝ่ายเขาก็รู้ภาษา
มนุษย์พูดภาษามนุษย์ได้ พระเจ้าอาทิตย์ราชจึงรับสั่งให้ชักใช้

ไต่ถามกันนั้นตามเหตุที่เป็นมาแต่หลัง กากก็แจ้งเหตุการณ์ให้
ทราบว่าเป็นบริเวณสถานที่ปลูกจันทาคารนั้น เป็นที่ประดิษ
ฐานพระบรมธาตุแห่งองค์สมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธเจ้า ซึ่ง
ในสมัยพุทธกาลนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงตรัส
พุทธพยากรณ์ไว้แก่พวกเมงคบุตร (รามัญ) ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่
ในแคว้นนี้ แต่ครั้งกระโน้นว่า ณ ที่นั้นจะเป็นที่ประดิษฐาน
พระบรมธาตุของพระองค์ แลกราบทูลให้ทราบด้วยว่า ตนได้
รับคำสั่งให้เฝ้ารักษาสถานที่นั้น แลเมื่อเห็นพระเจ้าอาทิตย์ราช
จะถวายพระบังคลกระทำทำให้ไม่สะอาด จึงได้ทำไปกังก้าวแล้ว
เพื่อห้ามไว้มิให้กระทำสกปรก ณ สถานที่นั้น และรับรองจะ
ไปนำเอาพญากาเผือกผู้เป็นปู่มาเฝ้า

พระเจ้าอาทิตย์ราช จึงโปรดให้ปล่อยกาขึ้นไปนำ
เอาพญากาเผือกมาแต่ป่าหิมพานต์ พญากาเผือกก็ได้แสดง
ธรรมเรื่องราวแต่หนหลังให้พระเจ้าอาทิตย์ราชฟัง แล้วก็กลับ
ไปป่าหิมพานต์

พระเจ้าอาทิตย์ราช ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพุทธ
ศาสนาเป็นอันมาก จึงให้รื้อหอจันทาคารและชุกดินที่ไม่

บริสุทธออกไปทั้งเสียนอกพระนคร แล้วนำดินที่บริสุทธมา
ถมปราบพื้นที่ให้บริบูรณ์ดีแล้ว ทำที่นั้นเป็นปริมณฑลกลม
รอบกว้าง ๓๐ วา โรอยทรายปรายสุวรรณให้เต็ม หนา ๑ ศอก
ให้กำแพงแก้วสุคนธ์ชาติของหอม บักราชวัตรจตรธง กระ
ทำการสักการบูชาพระบรมธาตุด้วยรูปเทียนเป็นอันมาก แล้ว
บ่าวร้องให้ชาวพระนครมาสักการโดยพร้อมเพรียง และทำ
พิธีกรรมสงฆ์พระธาตุในวันนั้น รตนผอบ ซึ่งบรรจุพระ
บรมสารีริกธาตุขนานเท่าปลีกล้วยก็ผูกขึ้นมาจากพื้นปฐพีให้เห็น
เป็น อธิปาทิหารย์ รุ่งโรจน์ โชตินาการ ให้เห็นประจักษ์ทั่วกัน
แล้วกลับจมลงในภาคพื้นเมฆนี้ตลอดทั้งเก้า

พระเจ้าอาทิตยราช และ ชาวหริภุญชัย ต่างก็
ส่งเสียงแซ่ซ้องสาธุการ และประโคมดุริยดนตรีฆ้องกลอง
สนั่นหวั่นไหวทั่วนคร พระเจ้าอาทิตยราชจึงโปรดให้สถาปนา
พระบรมธาตุเจดีย์หลวงขึ้นสูง ๑ เส้น ๓ วา ณ ที่นั้น แล้ว
ให้สร้างวิหารการเปรียญศาลาใหญ่่น้อยเป็นมหาอาราม หลั
กนครหริภุญชัย และหลังจากที่พระองค์ทรงสร้างพระมหาเจดีย์
นี้ได้ ๖ พรรษา ก็เสด็จสวรรคต

นับแต่นั้นมา ก็ได้มีกษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมาอีก
หลายชั่วกษัตริย์ จนกระทั่งรัชสมัยพญาธิบา ซึ่งในปี พ.ศ.
๑๘๒๔ ก็ได้เสียนครศรีอยุธยาให้แก่พระเจ้าเมืองรายมหาราช
พระเจ้าเมืองรายมหาราช ได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ซ่อมแซม
พระธาตุขึ้นใหม่ ตราบจนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๐๕๕ เมื่อพระ
เมืองแก้วได้ขึ้นครองราชสมบัติเวียงพิงค์ สืบต่อเนื่อง จากพระ
ยอดเชียงรายพระบิดา ก็ได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์พระมหา
ธาตุเจดีย์หลวงเมืองศรีอยุธยา โดยบ่าวร้องเรียไรเงินจกไพร
บ้านพลเมือง รวบรวมกันได้เงิน ๒๒๕,๐๐๐ บาท จ่ายซื้อ
ทองแดงและทองคำเปลวทองคำพระมหาเจดีย์ แล้วพระองค์ได้
สร้างวังที่ประทับอยู่ ณ เมืองศรีอยุธยาใหม่ และให้ไว้ชญา
เมืองใหม่ดังนี้ ๕ ๖ ๗ เดือน ๑๒ ได้ ปีชวด อัฐศก จศ. ๘๗๘
(พ.ศ. ๒๐๕๕)

นับแต่นั้นครลำพูน ตกอยู่ในอำนาจของเมืองรายมหา-
ราชในปี พ.ศ. ๑๘๒๔ แล้วนครลำพูนก็ตกเป็นเมืองขึ้นของ
นครเชียงใหม่ตลอดมา เมื่อโชคชะตาของนครเชียงใหม่ถึงกาล

วิบัติต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า นครลำพูนก็พลอยบ้านแตก
สาเหฺรกขาดไปด้วย ซึ่งหลังจากที่ พระเจ้าเมกุฏิสุททวงศ์
เสียเมืองแก้วเรงนอง ในปี พ.ศ. ๒๑๐๑ แล้ว เทพสิงห์ ชาว
เมืองยวมและเจ้าองค์นกได้กู้เมืองไวไ้ หลังจากนั้นอีกไม่นาน
นักก็ได้ตกอยู่ในอำนาจของพม่าอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งเจ้ากา
วิละได้คบคิดกับ พญาเจ้าบ้าน กอบกู้อิสรภาพจากพม่าไ้ ใน
ระหว่างที่นครเชียงใหม่ตกอยู่ในอำนาจของพม่า นครลำพูนก็
แยกย้ายออกตั้งตัวเองเป็นอิสระ เมื่อมีกำลังเข้มแข็งก็ต่อสู้
ป้องกันเมืองไวไ้ เมื่อกำลังอ่อนลงก็เสียเมืองแก้วพม่า ล้มลุก
คลุกคลานอยู่ และในที่สุดก็ได้กลายเป็นเมืองร้างไปเป็นเวลา
นาน ราวจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๓๔๘ พระเจ้ากาวิละ พระ
เจ้านครเชียงใหม่ จึงได้ให้เจ้าบุรรัตน (เจ้าหลวงเศรษฐีคำ
ผ่น) และเจ้าศรีบุญมาผู้น้อง ยกบริวาร ๑,๐๐๐ คน และ
ครอบครัวชาวเมืองยวมจำนวนหนึ่งไปตั้งเมืองลำพูนใหม่ นับ
แต่นั้นมาเจ้าทั้งสองพี่น้อง ก็ได้บูรณะปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุ
เจ้าทริภุญชัยสืบมา.

ศิลปการก่อสร้างองค์พระธาตุหริภุญชัย สมัยต่าง ๆ

พระบรมธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน
เป็นปูชนียสถานอันสำคัญในลานนาไทย
มาแต่สมัยโบราณ ไม่ต่ำกว่าสิบศตวรรษ
ซึ่งปรากฏว่าเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ใน
สมัยนั้นมีความเคารพนับถือในความศักดิ์
สิทธิ์ ทรงรับช่วงภาระปฏิสังขรณ์กันต่อๆ
มาเมื่อ ๕๐๐ ปีเศษมาแล้ว

พระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ผู้เรืองนามในลานนาไทย
ทรงปราบปรามนครต่าง ๆ ในลานนาไทยได้ชัยชนะทุกหัวเมือง
ขึ้นอยู่ในอำนาจแม้พระองค์จะครอบครองอำนาจอยู่ในนครเชียงใหม่

ใหม่ และนครลำพูนอยู่ในเงื้อมหัตถ์ พระองค์ก็ไม่ทรงละการ
บูรณะปฏิสังขรณ์ก่อสร้างพระบรมธาตุหรือบุญชัย เพราะทรง
เคารพนับถือว่าเป็นสถูปเจดีย์อันสำคัญในลานนาไทย

ฉะนั้น เมื่อ พ.ศ. ๑๕๘๖ พระองค์จึงทรงเป็นผู้
อุปถัมภ์การก่อสร้างและอาราธนา พระมหาเมธงกร ให้เป็น
นวกัมมาธิษฐานยี่ กวบกุมการก่อสร้างเสริมต่อพระบรมธาตุสูง
ขึ้น ๘ วา จากเดิมซึ่งสูงอยู่แล้ว ๑๕ วา รวมเป็น ๒๓ วา
ฐาน ๑๒ วา ๒ ศอก ฉัตร ๗ ชั้น แก้วบุษนำหนัก ๒๓๐ ห้วน
(เฟือง) ใส่ยอด และในตำนาน หนังสือพระธาตุลำพูนได้
จกรายการเครื่องอุปกรณ์ในการก่อสร้างไว้ดังนี้ ศิลาแสง
๖๐,๐๐๐ อิฐ ๑๐๐,๐๐๐ ไม้ ๑,๖๖๐,๐๐๐ ค่าน้ำกลัวย ตีบเงิน
๖๐,๐๐๐ สันหนังสือ ๔,๐๐๐,๐๐๐ ราคาเงิน ๔,๐๐๐ รวมเงินค่าก่อ
สร้างทั้งหมด ๔,๐๐๐,๐๐๐ ทั้งได้เอาทองจังโกฏก (ทองแดง
ปนนากทำเป็นแผ่น) หุ้มตลอดองค์ตั้งแต่ฐานถึงยอด สันทอง
จังโกฏก ๑๕,๐๐๐ แผ่น กับได้สร้าง กุฏิ วิหาร โบสถ์ พระ
พุทธรูปทองคำ เงิน นาก อีกเป็นจำนวนมาก สร้างเสร็จเมื่อ

พ.ศ. ๑๕๙๐

ส่วนสถิติบัญชี (ระเบียงหอ) ซึ่งล้อมรั้วไว้
ณ ฐานล่าง ๒ ชั้น เท่าที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ได้สร้างขึ้นใน
สมัยต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๐ ซึ่งพระเมืองแก้วเจ้าผู้ครองนคร
เชียงใหม่ทรงนำมา ๕๐๐ เล่ม ล้อมไว้ครึ่งหนึ่ง และต่อมาใน
สมัยของพระยาอุปโย เจ้านครเชียงใหม่ นั้น ปรากฏว่า พระ
ราชไมตรีมหาพรหมและพระสังฆราชา ได้ประกาศชักชวนชาว
เมืองทำสถิติบัญชีล้อมพระธาตุอีก สิ้น ๗๐๐ เล่ม สำเร็จ
บริบูรณ์

ตามที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าพระธาตุหริภุญชัย
สำเร็จเป็นรูปที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน สำเร็จขึ้นในสมัยใด แต่
เมื่อจะย้อน กล่าว ตั้งแต่ สมัย เริ่มก่อสร้าง ครังแรก โดยลำดับมา
แล้ว ก็จะต้องจับความตั้งแต่ต้นสมัยพระเจ้าอาทิตย์ราช ทรง
เริ่มก่อสร้างเป็นปฐมทีเดียวดังต่อไปนี้

เมื่อพระพุทธศักราชล่วงมาแล้ว ๑๔๔๐ พระเจ้า
อาทิตย์ราชกษัตริย์วงศ์รามัญ ผู้ครองนครลำพูน อันตั้งองค์ที่
๓๓ ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาถึง รับพระพุทธ
ศาสนาจากมอญ ประดิษฐาน ณ นครลำพูน แล้วได้สร้าง
มณฑปสำหรับประดิษฐานพระบรมธาตุสูง ๓ วา มีชุ่มทั้ง ๔

เมื่อพุทธศักราช ๑๗๒๒ พระเจ้าสุพรรณสุนทร ได้
เป็นผู้ครองนครลำพูน ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในพระธาตุหริภุญ
ชัย จึงได้ทรงสร้างโกศทองเสริมต่อขึ้นอีก ๑ ศอก รวมเป็น ๔
ศอก แล้วสร้างมณฑปเสริมต่อขึ้นอีก ๒ วา รวมเป็น ๕ วา

ครั้นพุทธศักราช ๑๘๑๕ พระเจ้าเมืองรายเวผู้
ครองนครเชียงใหม่ ได้ช่วยชนะครองนครลำพูน ก็ทรงมี
พระราชศรัทธาในพระธาตุหริภุญชัยเช่นเดียวกัน ทรงรับสั่ง
ให้สร้างมณฑปเสริมต่อครอบมณฑปเดิมอีก ๑๐ วา รวมเป็น
๑๕ วา พร้อมกันนั้นได้สร้างทองจังโกฏกัณฑ์ห่มตั้งแต่ฐานจนถึง
ยอดในกาลต่อมาการปฏิสังขรณ์ก่อสร้างก็ถึงสมัยพระเจ้าติโลก
ราช จึงทักกล่าวมาแล้วในตอนต้น

พระธาตุหริภุญชัย บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วน
ไหน และได้มาอย่างไร เป็นคำถามที่ยากแก่การตอบให้ชัด
เจนได้ ในหนังสือตำนานต่าง ๆ เช่น มุทธศาสนานิกายมหายาน
จามเทวีวงศ์ และ พงศาวดารโยนก ปรากฏว่าบรรจุพระ
เกศบรมธาตุชั้นเดิม บรรจุไว้ในกระบอกไม้รวก ผึงไว้ใต้
พื้นดินที่ตงพระธาตุหริภุญชัยในปัจจุบันนี้เอง ในตำนานเล่าไว้

ว่าครั้งเมื่อพระพุทธเจ้าของเรายังทรงพระชนมายุอยู่นั้น ได้เคย
เสด็จมาสู่สถานที่นี่ ประทับบนหินก้อนหนึ่ง ทรงทำนายว่า
สถาน^{๑๕}แห่งนี้จะเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนาในอนาคต และ
กล่าวว่า พระยานาคราชได้ออกมาทูลขอพระเกศธาตุ พระ
องค์จึงทรงลูบพระเศียรพระเกศาเส้นหนึ่งลွှ่งลงมา พระยา
นาคราชจึงบรรจุไว้ในกระบอกไม้ รวักฝั้วไว้ในดินเอา หินทับไว้
พระยาภาติเือกก็ให้กาตัวหนึ่งคอยเฝ้ารักษากับสืบ ๆ มา ใน
ตำนานเดิม เล่าเรื่องเกี่ยวกับพุทธทำนายและเรื่องพระยาภา
ติเือก ซึ่งหนังสือเก่า ๆ ชอบพรรณนาไว้ เป็นเรื่องที่จะฟัง
สน^{๑๖}นิษฐานได้ยากอยู่

อย่างไรก็ดี พระธาตุหรือบุญชยองค์หนึ่งนั้นนับว่า เป็น
ปูชนียวัตถุสำคัญยิ่งองค์หนึ่งในราชอาณาจักร ในดินแดนภาค
เหนือ และเป็นรูปทรงแบบลังกา ฝีมือประณีตทันทาน การ
ที่พระธาตุหรือบุญชยเป็นแบบลังกาเช่น^{๑๗}นี้ตกอยู่ในสมัยพระเจ้าติ
โลกราช เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ซึ่งสันนิษฐานว่า พระเจ้า
ติโลกราช^{๑๘}นี้เอง ได้มีภิกษุไปศึกษาภาษาบาลี ณ เกาะลังกา และ

แตกฉานเชี่ยวชาญในภาษาบาลีมีอยู่เป็นอันมาก จนปรากฏว่า
แต่งหนังสือต่าง ๆ เป็นภาษาบาลีไว้หลายฉบับ ทั้งการก่อสร้าง
ในสมัยพระเจ้าติโลกราช^๕ ได้ทรงมอบให้พระเถระรูปหนึ่งชื่อ
พระมหาเมธังกร เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง ฉะนั้น จึงเห็นได้
ว่าความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับลังกาได้มีในสมัยนั้น ศิลปะการ
ก่อสร้างแบบลังกาจึงได้ถ่ายทอดจำลองเอามาทำในถิ่นลานนา
ไทย ทั้งปรากฏว่าพระธาตุเจดีย์แบบนี้ได้ถูกถอดแบบไปสร้าง
ในที่อื่นก็มี เช่น พระธาตุดอยสุเทพ เชียงใหม่ พระธาตุเสด็จ
ลำปางและพระธาตุลำปางหลวง ซึ่งมีลักษณะเหมือนกันทุกอย่าง
เว้นแต่เล็กใหญ่กว่ากันเท่านั้น

ความมั่งคั่งยั่งยืน ศิลปะของการก่อสร้างและความ
เคารพสักการะย่อมมีพร้อมบริบูรณ์ ในองค์พระธาตุหรือบุญ
เป็นเหตุให้คนทั้งหลายที่ได้เห็นมีความสนใจอยู่

นักโบราณคดี มิเว้นที่จะพิศวงในความยั่งยืนโดยมิได้
ทรุดโทรม พร้อมกับจารึกประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย ที่
ประดิษฐานพระพุทธศาสนาไว้มั่นคงแต่เพรงกาล

นักสถาปัตยกรรม ย่อม ประหลาดใจในการก่อ
สร้าง ซึ่งใช้ศิลาแลงและอิฐผสมน้ำเชือกัววัตถุต่าง ๆ แข็ง
กระด้างจับกันแน่นไม่ผุพังสำหรับก่อ . ซึ่งทำให้ถาวรทนทาน
ทั้งมีความสวยงามแลตระการตา

พุทธศาสนิกชนมีจิตเบิกบาน เกิดศรัทธา
เลื่อมใส หยั่งลงในคุณพระศรีรัตนตรัย พร้อมกับรำลึกถึง
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้เสด็จดับขันธปรินิพพาน
ไปแล้วช้านาน ประมาณ ๒๕๐๐ ปี โดยภคณา.

อ้อ....องค์บรมธาตุเจ้า

จอมจรรย์

สูงส่งแลตระการ

ก้องหล้า

ล้าพูนถันสถาน

สุขสถิต ท่านเอย

เดชพระธาตุร่มฟ้า

ปกเกล้าชาวเมือง.

วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหารในปัจจุบัน

๔๕๖
สถานที่ตั้งวัด

วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร
เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ตั้งอยู่ท่าม
กลางใจเมืองแห่งจังหวัดลำพูน มณฑล
๒๕ ไร่

อาณาเขตของวัด ด้านทิศเหนือติดกับถนนอนุสาวรีย์
ทิศใต้ติดกับถนนชัยมงคล ทิศตะวันออกติดกับถนนรองเมือง
ทิศตะวันตกติดกับถนนอินทยงยศ สายลำพูน-เชียงใหม่ หรือ
สายยุทธศาสตร์จากกรุงเทพ ฯ ถึงเชียงใหม่

วัดนมก้าแพง ๒ ชั้น คือรอบบริเวณวัดชั้นนอก
ชั้นหนึ่ง และก่อกำแพงทำเป็นศาลาบาตรรอบองค์พระธาตุหริ-
ภุญชัยชั้นในอีกชั้นหนึ่ง

วัดนันทบุรี

สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยพระเจ้า

อภัยนเรศวร เป็นผู้ครองนครลำพูน เมื่อพุทธศักราช ๑๔๔๐

ชมบริเวณวัด

จากหน้าพระอารามด้านทิศตะวันออก ตรงกับ
สะพานท่าสิงห์ เมื่อเลี้ยวเข้าในวัดจะแลเห็นพระอุโบสถตั้งอยู่
ด้านขวามือรูปทรงแบบก่อสร้างเป็นฝีมือธรรมชาติ กว้างขวาง
ใหญ่โตพอสมควร ขนาดบรรจุพระสงฆ์ได้ไม่ต่ำกว่า ๑๕๐ รูป
มีมุขยื่นออกด้านหน้า และมีระเบียงทั้งด้านเหนือและด้านใต้

สิงห์คู่หน้าซุ้มประตูวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร

ส่วนก้านหลังไม่มีมุขแบบหลังคา ๒ ชาย มุงด้วยกระเบื้อง
ซีเมนต์ ภายในพระอุโบสถมีซุ้มพระพุทธรูปประดิษฐาน ๕
มือโบราณประดับลวดลาย มีรูปเป็น ๔ ซุ้ม บรรจุพระพุท
ธรูปขนาดกลางหล่อด้วยโลหะเรียกว่า พระทองทิพย์ เป็นพระ
พุทธรูปหล่อแบบสมัยเชียงแสนรุ่นกลาง ลงรักปิดทองสวย
งามมาก พระอุโบสถนี้เป็นที่ประชุมสงฆ์ครั้งใหญ่ในฤดูเข้า
พรรษาและออกพรรษาพระภิกษุสงฆ์ตำบลในเมืองทั้งหมดต้อง
มาประชุมกันเป็นปกติ ถ้าท่านก้าวออกไปจากหน้าพระอุโบสถ
เพียงสัก ๒-๓ ก้าว ก็จะไ้แลเห็นสระหนึ่งซึ่งมีรูปยาวเป็นผืน
ผืนมีความลึกพอสมควร ก่อศิลาแลงล้วน เต็มรอบทั้งสี่ด้าน
เล่าว่า ในขณะที่สร้างพระธาตุหริภุญชัย พวกแม่ครัวเลี้ยง
อาหารคนงานแล้วเอาถ้วยชามมาล้างในสระนี้ ชาวบ้านจึงเรียก
ว่าสระน้ำแก่ง

ณ เบื้องหน้าซุ้มประตู ท่านจะได้เห็นสิ่งใหญ่
คู่หนึ่ง ยืน อยู่บนแท่น ประดิษฐาน ยืนเต็มเสมอกันทั้ง ๔ เท้า
สิ่งทั้งคู่นี้ประดับด้วยเครื่องทรงและลวดลาย ยืนเป็นสง่าอำ
ปาก สิ่งคู่นี้เดิมเป็นกำแพงวังชั้นนอกของพระเจ้าอาทิตย์ราช

เมื่อถวายเบ็นสังฆารามแล้ว ไครอชุ่มชนนอก บันสิงห์คู่ประ
คิษฐานไว้แทน เพื่อเหมาะสมกับความเป็นพระอาราม

ทางด้านซ้ายมือ ท่านจะได้เห็นพระวิหารพระนอน
ตั้งอยู่หลังหนึ่งขนาดธรรมดา มีพระพุทธรูปปางไสยาสน์
กอดำยอริอุฎโปกุณ ประดิษฐานไว้ภายใน สิ่งที่น่าสนใจในพระ
วิหารนี้ ก็คือ นาคคันทน์ คำนหน้า เอาไม้สักมาแกะเป็นรูป
ลึงมีท่าทางต่าง ๆ แบบเชิงชายพระวิหารไว้ นับเป็นศิลปอัน
วิจิตรบรรจงอย่างหนึ่ง

ก่อนที่ท่านจะผ่าน ชุมประทูเข้าไปในบริเวณ ของ พระ
บรมธาตุ ขอให้พิจารณาให้ถถ้วนสักหน่อย ท่านจะได้เห็นว่า
ชุมประทูเป็นฝีมือโบราณสมัยศรีวิชัย เพราะลวดลายทางศิลป
แสดงว่าเป็นแบบสมัยศรีวิชัย ประกอบทั้งชุมยอดเป็นชั้น ๆ
ก็แสดงให้เห็นชุมประทูนี้ เป็นศิลป สมัยโบราณ ชั้นหนึ่งของ
วัด ไม่ควรที่ท่านจะผ่านไปเสีย

ชมบริเวณพระบรมธาตุ

เมื่อเข้าสู่ภายในบริเวณพระบรมธาตุแล้ว จะแล
เห็นพระวิหารหลวงหลังใหญ่ตั้งอยู่เบื้องหน้า ประจำทิศตะวันออก

ออกของพระธาตุหริภุญชัย มีพระระเบียงรอบค้ำ และมียุ
ออกทั้งค้ำหน้าและค้ำหลัง แต่พระวิหารหลังนี้ได้สร้างขึ้น
ใหม่ เมื่อ ๓๕ ปีล่วงมาแล้ว เพราะพระวิหารหลังเก่าได้ถูก
พายุใหญ่พัดพังทลายทั้งหลัง ซึ่งคนเก่า ๆ มักเล่าว่า วิหาร
เก๋มสวยงามวิจิตรนัก แม้แต่ไม้ระแนงทุกอันก็ลงรักปิดทอง
พระวิหารหลวงนี้เป็นที่บำเพ็ญกุศลเป็นประจำทุกวันพระ และ
เป็นที่ประกอบศาสนกิจทุกวันพระ เช่น การฟังธรรม การบวช
และอื่น ๆ ภายในพระวิหารมีพระปฏิมาใหญ่ประดิษฐานอยู่
บนแท่นแก้วรวม ๓ องค์ ก่ออิฐถือปูนและลงรักปิดทอง นอก
จากนั้นยังมีพระพุทธรูปปฏิมาหล่อด้วยโลหะขนาดกลาง สมัยเชียง
แสนชั้นต้นและชั้นกลางประดิษฐานอยู่อีกหลายองค์

เบื้องทิศเหนือของพระวิหารหลวง หอระฆังใหญ่
ตั้งอยู่ เป็นฝีมือสมัยปัจจุบัน ชั้นบนห้อยระฆังซึ่งหล่อสมัย
เจ้าหลวงการาคิเรกรัตนไพโรจน์ และชั้นล่างห้อยกังสดาล
ขนาดใหญ เป็นฝีมือครูบาเฒ่าสูงเม่นหล่อถวายไว้ มีคำจารึกไว้
ว่า

หอกังสดาล

สร้างหล่อกังสดาล

หน่วยนี้^๕ แต่เมื่อศักราชได้
๑๒๒๒ ตัว ปีกคสน์ เกือน
๙ ออก ๓ ค่ำ วันอังคาร
หล่อ กัญจนมหาเถรเจ้าวัด
ป่า เมืองแพร่เป็นเค้าแก่
ศรัทธาภายในเจ้าหลวงเมือง
เชียงใหม่เป็นเค้าแก่ศรัทธา
ภายนอก ศรัทธาทังภายใน
ภายนอก พร้อมกัน สร้าง
หล่อในวัดพระสิงห์ เวียง

เชียงใหม่ มาไว้เป็นเครื่องบูชาทานกับพระธาตุเจ้า อันตั้งไว้
ในเมืองหริภุญชัย^๖ ๕๐๐๐ พระวัสสาแล

ทางทิศใต้ของพระวิหารหลวง หอพระไตรปิฎก
(หอธรรม) ตั้งอยู่ เป็นที่บรรจุหนังสือใบลาน จารด้วยอักษร
พื้นเมือง เป็นหนังสือทกลาวด้วยเรื่องนิทานธรรมและประวัติ

ของบ้านเมืองเป็นต้น ศิลปแห่งการก่อสร้างหอไตรนี้ เป็นฝีมือช่างโบราณ มีลวดลายเป็นสมัยขอมปนศรีวิชัย ลวดลายตามเนื้อไม้แกะเป็นลายทอกยก มีภาพเทพบุตรที่ใบประตูชั้นบน ส่วนชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชุ่มหน้าต่างประตูก่อเป็นลวดลายขอม หลังคามุงด้วยกระเบื้องเงินและทึบทุก มีช่อฟ้าและใบระกา และภายในหอชั้นบนยังมีตู้หนังสือบรรจอยู่หลายตู้

เบื้องหลังของหอพระไตรปิฎก ก่อเป็นเขาสิเนอร์ เตี้ยเป็นหล่นชั้น บนยอดหุ้มด้วยโลหะมีลวดลาย และปราสาทประดิษฐานอยู่เบื้องบน ก่อแท่นบูชาไว้ด้านทิศตะวันออก ชาวเมืองนิยมบูชาเขาสิเนอร์นี้ ถือว่าเป็นภูเขาสัมพันธ์กับพระประวัติของพระพุทธเจ้า

ชมองค์พระเจดีย์

เมื่อท่านเดินไปทางด้านหลังพระวิหารหลวง ท่านก็จะได้เห็นองค์พระเจดีย์หรืออุษยประดิษฐานอยู่ พระเจดีย์องค์นี้มีส่วนสูง ๒๕ วา ๒ ศอก ฐานกว้าง ๑๒ วา ๒ ศอก ๑ คืบ มีสถิตินิพพาน (ราวเหล็กและทองเหลือง) ๒ ชั้น สำ

ภาพทองประดิษฐานอยู่ประจำรั้วชนนอกทั้งทิศเหนือ และทิศใต้
มีชุมกุ่มภณห์และฉัตรประจำสี่มุม และหอคอยประจำทุกด้าน
รวม ๔ หอ บรรจุพระพุทธรูปนั่งทุกหอ นอกจากยังมีโคม
ประทีป และแท่นบูชาต่อประจำไว้เพื่อเป็นที่สักการบูชาของ
พุทธศาสนิกชนทั่วไป ขอให้ท่านเดินไปรอบ ๆ องค์พระเจดีย์
ท่านจะได้มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ทั้งกล่าวมาแล้วอย่างงดงามเป็น
ระเบียบ เริ่มตั้งแต่รั้วเหล็กและทองเหลืองทำเป็นรูปหอกอย่าง
งดงาม จึงเรียกเป็นศัพท์ว่า สัตตวิบุษกร แปลว่า ชक्रรูปหอก
รอบ ๆ รั้วชนนอกมีเรือสำเภาทองขนาดลำกำลังน้ำหนักแล้วท่านจะ
ได้เห็นกุ่มภณห์ (ยักษ์) วางท่าทางเป็นสง่า โบราณ
นิยมว่า ท้าวกุ่มภณห์เป็นผู้คุ้มครองสถานที่ หรือพูดง่าย ๆ
ว่าเป็นยามดูแลสถานที่ เขาจึงนิยมสร้างขึ้นไว้ มุมพระเจดีย์
มีฉัตรที่สวยงามมาก มีลวดลายแกะสลักซับซ้อนฝีมือละเอียด
บรรจงยากที่จะหาอยู่ในที่อื่นได้ นอกจากสิ่งที่แนะนำให้ชมนี้
แล้ว ยังมีวัตถุอันเป็นศิลปทั้งงดงามอีกมาก พระเจดีย์องค์นี้
นอกจากจะมีความงดงามใน ด้านศิลป ของ การก่อ สร้าง ในกาย

นอกแล้ว ภายในองค์พระเจดีย์ยังได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
ของพระพุทธเจ้าไว้อีกด้วย ขอให้ท่านเดินชมด้วยความพิณิจ
พิจารณาและตั้งใจระลึกนึกถึงพระพุทธเจ้าไปด้วย ท่านก็จะได้
ประโยชน์ในการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก

ตามตำนานกล่าวไว้ว่า พระธาตุหริภุญชัย^๕ เป็น
ปูชนียสถานอันสำคัญในถิ่นลานนาไทยมาแต่สมัยโบราณ ไม่
ต่ำกว่า ๑๐ ศตวรรษ ปรากฏว่าเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ใน
สมัยนั้นมีความเคารพนับถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระเจดีย์องค์นี้
พระเจ้าอาทิตย์ราช กษัตริย์วงศ์รามัญได้ทรงสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๑๔๔๐ แต่ได้สร้างอย่างแบบทึ่เห็นอยู่
ทรงสร้างเป็นแบบซุ้มมณฑป

ต่อมาถึงสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์นคร
เชียงใหม่ ประมาณ พ.ศ. ๑๙๘๖ พระองค์ได้ทรงกระทำการ
ปฏิสังขรณ์ บูรณะเสริมสร้างองค์พระเจดีย์ขึ้นใหม่ โดยอา
ราธนาพระมหาเมธังกรให้ช่วยควบคุมการก่อสร้าง การสร้าง
คราวนี้ได้สร้างโครงขึ้นใหม่เป็นรูปแบบลังกา ซึ่งเห็นอยู่ใน

ปัจจุบันนี้ เหตุที่พระเจ้ายองคื^๕นี้มีรูปแบบลังกานี้ ก็เพราะ
ว่าในสมัยของพระเจ้าติโลกราช^๕นี้ ได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับ
ลังกาอยู่มาก ศิลปกรรมแบบลังกาจึงได้ถ่ายทอดออกมาแบบจำลอง
เข้ามาทำในลานนาไทย

สำหรับพระบรมสารีริกธาตุ ที่บรรจุในองค์พระ
เจดีย์นั้น ตามตำนานเล่าว่า เป็นพระเกศบรมธาตุ ซึ่งชั้นเดิม
บรรจุไว้ในกระบอกไม้รวก ผึงไว้ใต้พนักที่ตั่งพระธาตุหริภุญ
ชัยปัจจุบันนี้เอง ฉะนั้นพระธาตุหริภุญชัยจึงนับว่าเป็นปูชนีย
วัตถุโบราณสำคัญองค์หนึ่ง ในราชอาณาจักรไทย

ท่านได้ศึกษาตำนานพระธาตุหริภุญชัย ได้ความรู้พอ
สมควรแล้ว ท่านควรจะทราบอีกเล็กน้อยว่า พระเจ้ายองคื^๕
ใช้ศิลาแลงและอิฐผสมน้ำเชือกัว^๕วัตถุต่าง ๆ จับกันแน่น ท่าน
ไม่เกิดความพิศวงบ้างหรือว่า พระเจ้ายองคื^๕นี้แม้สร้างมาแล้ว
เป็นระยะเวลานานก็ยังมียอ^๕ยังยืน ไม่ผุพัง ยังคงทนถาวร
ตระการตาอยู่ได้นานกระทั่งทุกวันนี้ จึงเห็นได้ว่า ศิลปของ
การก่อสร้างก็ดี ความน่าเคารพสักการบูชา^๕ก็ดี ย่อมมีพร้อม

บริบูรณ์อยู่ในองค์พระเจดีย์นั้น นับเป็นโชคดีของเมืองไทยที่
ได้มีปูชนียวัตถุ ซึ่งเป็นหลักประติษฐานพระพุทธศาสนาไว้ให้
ยืนยงปรากฏแก่สายตาของคนทั่ว ๆ ไป อยู่สิ่งหนึ่ง ในบรรดา
สิ่ง^๑ที่ควรเคารพบูชาทั้งหลาย สิ่ง^๒นั้นคือ

อ่าองค์บรมธาตุเจ้า

จอมอารย

สูงส่งแลตระการ

ก่องหล้า

ลำพูนถิ่นสถาน

สุขสถิต ท่านนา

เดชพระธาตุร่มฟ้า

ปักเกล้าชาวไทย

ชมวิหารรอบองค์พระเจดีย์

เมื่อท่านชมองค์พระเจดีย์ จนเกิดศรัทธาเลื่อมใส
มีใจเบิกบานพร้อมทั้งระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็น
พุทธานุสสติ พอสมควรแก่เวลาแล้ว ขอพาท่านเดินชมวิหาร
ซึ่งได้สร้างขึ้นไว้รอบๆ องค์พระเจดีย์ทั้งสี่ทิศ วิหารแต่ละหลังๆ
นั้นมีชื่อต่าง ๆ กัน ขอท่านได้ไปรคชมตั้งแต่ด้านทิศเหนือของ
องค์พระเจดีย์ ตามลำดับไป

วิหารพระละโว้ ประจำทิศเหนือของพระธาตุ ทัว
วิหารสร้างใหม่ เพราะหลังเก่าคร่ำคร่าไม่มีฝีมือก่อสร้างเลย
ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่เรียกว่าพระละโว้

วิหารพระทันใจ

วิหารพระพุทธร ประจำด้านทิศใต้ของพระธาตุ ทัว
วิหารเก่าชำรุดทรุดโทรม ไม่มีฝีมือก่อสร้างจึงสร้างใหม่ ภายใน
ประดิษฐานพระพุทธรูปนั่งปางมารวิชัย ก่ออิฐถือปูน ขนาด
ใหญ่ลงรักปิดทอง เรียกว่าพระพุทธร

วิหารพระทันใจ ประจำทิศตะวันตกวิหารหลังเก่า
ชำรุดทรุดทรุดโทรมไม่มีฝีมือก่อสร้าง จึงรื้อและสร้างใหม่เป็น
ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลา สมัยเชียงแสนขนาดใหญ่
หล่อด้วยโลหะเรียกว่า พระทันใจ

พระวิหารหลวง ประจำทิศตะวันออก (ได้กล่าว
มาแล้ว) ใช้เป็นสถานบำเพ็ญบุญเป็นประจำ ส่วนวิหารอีก
๓ ก้อน ไม่ใคร่ได้ใช้การอะไร เมื่อถึงคราวประเพณีสงกรานต์
ประจำปี นิมนต์พระสงฆ์อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน มา
ประจำในวันเพ็ญเดือน ๘ เหนือ (๖ ใต้) สวดมนต์ สวดเบิก
ฟังเทศน์ตลอดคืน

วิหารพระบาทสรอย ตั้งอยู่หลังวิหารพระพุทธร
สร้างใหม่จำลองพระพุทธรูปบาทสรอย จากอำเภอแม่ริมมา
สร้างไว้

วิหารพระพันตน ตั้งอยู่หลังวิหารพระละโว้บรรจุ
พระพุทธรูปต่าง ๆ มีจำนวนมาก

วิหารพระกลักเกลื้อ หรือ ต้นแดง ตั้งอยู่ด้าน
เหนือของวิหารพระทันใจ ประดิษฐานพระพุทธรูปนั่งปาง
มารวิชัย ก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ ทาสีด้วยสีแดง

(วิหารพระไสยาสน์ ตั้งอยู่เหนือวิหารพระตะไคว
เป็นวิหารเล็ก ๆ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปนอน ก่อด้วย
อิฐถือปูน ลงรักปิดทอง มีความเก่าพอประมาณ)

เมื่อท่านได้ชมวิหารแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ท่านควร
จะได้ชม ขอให้ท่านมองไปทางเบื้องทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
ของพระธาตุ ท่านก็จะได้เห็น พระสุวรรณเจดีย์ ซึ่งสร้างโดย
พระนางมัทรมวดี อัครมเหสีของพระเจ้าอาทิตย์ราช ภาย
หลังเมื่อสร้างพระธาตุศรีบุญชัย เสร็จแล้วได้ ๔ ปี พระสุวรรณ
เจดีย์องค์นี้ เป็นรูปแบบพระปรางค์ ๕ เหลี่ยม ฝีมือช่างขอม
แม้พระพุทธรูปประจำซุ้มเบืองบนที่ยังเหลือเห็นอยู่บ้าง ก็เป็น
แบบสมัยขอมชัดเจน ยอดพระเจดีย์มีทองเหลืองหุ้มอยู่ มี
ความเก่าแก่คร่ำคร่ามาก ภายใตฐานชั้นล่างเป็นกรุปรรจุ

พระเป็น

ลบ

294.3135

พ 337

พ 32 21 2664

เมื่อท่านเข้าชมวิหาร ซึ่งปลูกสร้างเรียงรายอยู่
รอบองค์เจดีย์จนทั่วแล้ว ท่านอย่าลืมแวะชมพิพิธภัณฑ์สถาน
ซึ่งตั้งอยู่ภายในบริเวณของพระบรมธาตุนี้เอง โดยจัดตั้งเป็น
สาขาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ประกอบด้วยวัตถุโบราณต่าง ๆ
เช่น พระพุทธรูปศิลาจารึก และวัตถุโบราณเป็นชิ้นเล็กชิ้นใหญ่
และยังจัดให้มีสาขาหอสมุดแห่งชาติอีก

อนึ่ง ในขณะที่ท่านเดินวนเวียนอยู่ในบริเวณรอบองค์
พระเจดีย์นี้ ถ้าท่านเกิดเห็นคนเหนื่อยกระหายน้ำขึ้น ขอแนะนำ
ให้ท่านเดินไปยังบ่อน้ำ ซึ่งมีอยู่ใกล้ ๆ กับองค์พระเจดีย์นั่นเอง
แล้วท่านก็จะได้อิ่มน้ำแก้กระหาย หรือพักผ่อนตากน้ำค้างหน้า
เพื่อบรรเทาความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเสียชั่วคราวหนึ่งก็ได้ บ่อน้ำ
ภายในบริเวณพระธาตุมีอยู่ ๕ บ่อ ไสสะอาด จิตสนิท ใช้น้ำ
สำหรับดื่มกินได้อย่างสบาย นอกจากบริเวณนี้ไม่มีที่อื่น ใช้น้ำได้
แม้ชาวบ้านก็ต้องมาตักไปดื่มกันเป็นประจำ และบ่อน้ำบ่อหนึ่ง
ซึ่งเรียกชื่อว่า น้ำบ่อช้าง จิตสนิทดีกว่าทุกบ่อ น้ำทุกบ่อไม่
แห้ง แม้แต่ในยามแล้ง

ชมบริเวณคณะต่าง ๆ

เมื่อท่านเดินชมภายในบริเวณพระราชวัง จนทั่วแล้ว ท่านก็เดินออกจากบริเวณนั้นโดยทางประตูใดประตูหนึ่ง แล้วเดินชมบริเวณรอบองค์พระราชวัง ภายนอกบริเวณพระราชวัง เป็นเสนาสนะอาศัยของภิกษุสามเณรประจำ ๔ มุม คือ

มุมอีสานเรียกว่า คณะเชียงยัน (เดิมเรียกว่าวัดเชียงยัน) พระเจดีย์เชียงยัน เก่าชำรุดทรุดโทรมมาก แต่ยังมีรูปอยู่ พระเจดีย์นี้เป็นฝีมือสมัยขอม ราชวงศ์ปาละ ประดิษฐานเป็นหลักประจำ คณะนี้เป็นสถานจัดการศึกษาสืบเนื่องมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ในปัจจุบัน จัดการศึกษาแผนใหม่ ให้ความรู้แก่

องค์เจดีย์พระราชวังทวารวดี

ภิกษุสามเณรและกุลบุตร มีนักเรียน ๑,๒๑๔ คน อาคารเรียน
เป็นตึก ๒ ชั้น ๒ หลัง ๑ ชั้น ๑ หลัง และมีกุฏิเป็นตึกอีก
๗ หลัง

มูมอากเนย์ คณะหลวง (เดิมเรียกวัดหลวง)

วิหารพระนอนตั้งอยู่ประจำ (ได้กล่าวแล้วตอนต้น) เป็นสถานที่
สำหรับเจ้านายพมเมืองอุปสมบทประจำอยู่คณะนี้ และปัจจุบันนี้
ยังมีกุฏิซึ่งเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์สุดท้าย
ได้สร้างถวายไว้เป็นตึกชั้นเดียว ๑ หลัง คณะนี้มีหน้าที่จัดตั้ง
ธรรมฟังเทศน์ ในฤดูฟังธรรมเรียกว่าเบ็งเตือนยี้ คือ เพ็ญ
เดือน ๑๒ เป็นประเพณีฟังเทศน์มหาชาติ และธรรมวัตร
ประจำทุกปีเสมอมา จัดตั้งขึ้นอย่างน้อย ๕ วัน และวันเพ็ญ
เดือน ๑๒ เป็นวันสุดท้าย มีการแสดงธรรมมหาชาติใหญ่

มูมหรต คณะสะตือเมือง (เดิมเรียกวัดสะตือ
เมือง) ถือว่าสถานที่นี้เป็นกลางใจเมืองลำพูน สร้างวิหาร
สะตือเมืองไว้ประจำ ประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะ
สมัยเชียงแสนขนาดกลาง ๑๐ องค์ คณะนี้มีหน้าที่จัดการก่อ

พระเจดีย์ทรายในฤดูประเพณีสงกรานต์ วันสุดท้ายเรียกว่า วัน
ปากปีเป็นประจำ และมีกุฏิภิกษุสามเณรอาศัย ๑ หลัง

มูมพ่ายัพ คณะอัฐฐารส(เดิมเรียกว่าดอัฐฐารส)

วิหารพระอัฐฐารส แบบมณฑปตั้งอยู่ประจำ ภายในประดิษฐาน

พระพุทธรูปปางมารวิชัยสูง ๑๒ ศอก

หน้าวิหารพระอัฐฐารสมีโบสถ์ภิกขุณี มีแท่นสมัยโบราณตั้งอยู่

และหน้าโบสถ์ภิกขุณีมีวิหารพระกัจจายนตั้งอยู่ ประดิษฐานรูป

ขนาดใหญ่ คณะนี้มีหน้าที่จักสลากภัตต์ประจำปี (เรียกว่า

ประเพณีกินข้าวสลาก) ในเดือน ๑๒ เพ็ญ (เดือน ๑๐ ไข่)

มีกุฏิแบบตึก ๒ ชั้น ๑ หลัง

ประเพณีของวัด

ท่านได้เดินชมบริเวณวัดภายใน และภายนอก
อย่างเพลิดเพลินแล้ว ขอแนะนำให้ท่าน ได้ทราบ
ประเพณีของวัดนี้ไว้บ้าง

ประเพณีประจำของวัดนี้ คือ

๑. ประเพณีใหญ่ เรียกว่าประเพณีสงฆ์ พระธาตุหริ
ภุญชัย ตกอยู่ในวันเพ็ญเดือน ๖
ขึ้น ๑๓ ค่ำ เป็นวันฝังค่างน้ำ วัน
เดือนเพ็ญเป็นวันสงฆ์ ใช้วัวทพย์
สงฆ์ ซึ่งนำมาจากยอกคตอยเค้าม่อ
ตั้งอยู่ที่สระวันออก ห่างจากในเมือง
ประมาณ ๑๐ กม. และได้รับพระ
ราชทานน้ำสงฆ์ และเครื่องสักการะ
ประจำปี ประเพณีนี้มีคนมาชุมนุม
มากในวันเดือนเพ็ญ และมีการแห่

ແຫ່ນແຂ່ງຂັນ ກຽ້ວຫານ ຈຸດບອກໄຟ
(ໄຟພະເຢິງກະບອກໃຫຍ່ຕ້ອງຜັງກິນ
ລຶກ) ເປັນພຸທຣູບູຮາ ແລະຍັງມີ
ມຸຮສພເປັນປະຈຳຕຣລອດ ໙ ຄົນ

໒. ປະຣະພຸດທະກິນສຣາກ ເປັນປະເພດື່ອວາຍຫານອຸທິດແກ່ຜູ້ຕາຍ
ຕັກຢູ່ໃນ ວັນເພັດເດືອນ ໑໐ ນິມນຕ໌
ຫ້ວັດມາຣັບສຣາກ ໑໐໐ ຫ້ວັດ ມີ
ກິກຊຸສາມເຜົາມາປະຊຸມ ໄມ່ຕຳກວ່າ
໑,໐໐໐ ຮູປ ວິຣິຈັດສຣາກ ເຈົ້າສຣັກຮາ
ເຂື່ອນເສັ້ນບອກ ເປັນອັກຂຣະພົນເມືອງ
ໃນໂບລານແລ້ວນຳໄປເຄຣ້າກັນ ໃຫ້ພົດ
ຢາຍໃນພຣະວິຫາຣຮລວງ ເສຣັງແລ້ວ
ຣັບສິລ ພັງເຕຣ໌ ອານິສັງສ໌ ຫານ ສຣາກ
ແລະອຸປໂລກນ໌ ໃຫ້ພຣະສັງຂ໌ຜູ້ໃຫຍ່໔ຮູປ
ເປັນຜູ້ຣັບສ່ວນແບ່ງກ່ອນ ແລ້ວຈິງ
ຖວາຍແກ່ຫ້ວັດຕ່າງ ໆ ແລ້ວກິກຊຸ

สามเณรอนุโนทนา เสร็จแล้วภิกษุ
สามเณร ต้องนำเส้นสลากไปหาเจ้า
ศรัทธาที่นั่งอยู่ ตามที่ต่าง ๆ กอง
สลาก โดยมากจักเป็นชะลอมใส่ห่อ
ข้าวและอาหารคาวหวาน เรียกว่า
ก้วยสลาก สลากใหญ่อุทิศให้แก่ผู้ตาย
ใหม่ ๆ มักจัดเป็นเตียงนอน มีมุ้ง
และเครื่องใช้ต่าง ๆ ของผู้ตาย บาง
สลากก็จัดตกแต่งปลูกพฤษภ ห้อยเสื่อผ้า
กางเกง หรือจัดทำเป็นบ้านเรือน
सानทวยไม้ไผ่และห่มห่อด้วยกระดาษ
บางคราวก็มีสลากหนุ่มสาว ห้อยเสื่อผ้า
จัดเป็นกลีบพฤษภ เรียกว่าสลาก
ย่อมถือว่าถวายสลากเสียก่อน แล้ว
จึงแต่งงานได้

๓. ประเพณีตั้งธรรม มีการฟังเทศน์ธรรมวัตรและมหาชาติ
ในวันเพ็ญเดือน ๑๒ โดยมากเริ่ม

ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ก่ำ จนถึง ๑๕ ก่ำ
วันขึ้น ๑๓ และวันขึ้น ๑๕ ก่ำ มี
ธรรมเนียมชาติประจำ นอกนั้นเป็น
ธรรมเนียม

๔. ประเพณีทานข้าวใหม่ นำเอาข้าวเปลือกข้าวสาร ที่ได้ใหม่
ในฤดูเก็บเกี่ยวข้าว มาถวายทานพระ
ธาตุ และภิกษุสามเณรในวันเพ็ญ
เดือนยี่ นอกจากจากนี้ยังจัดสำหรับ
ถวายพระอีก

๕. ประเพณีปีใหม่

คือสงกรานต์ประจำปี มี ๔ วัน วัน
แรก เรียกว่าสังขารล่อง จัดสำหรับ
ถวายพระบ้าง ทำความสะอาดวัดวา
อารามตลอดถึงบ้านช่อง และชักเสื่อ
ผ้าอาบนํ้า ดำเกลาเพื่อสวัสดิมงคล
วันที่สองเรียกว่าวันเนา ทิ้งหนุ่มแก่
สาวแต่ แม่มายตลอดถึงเด็ก ขน

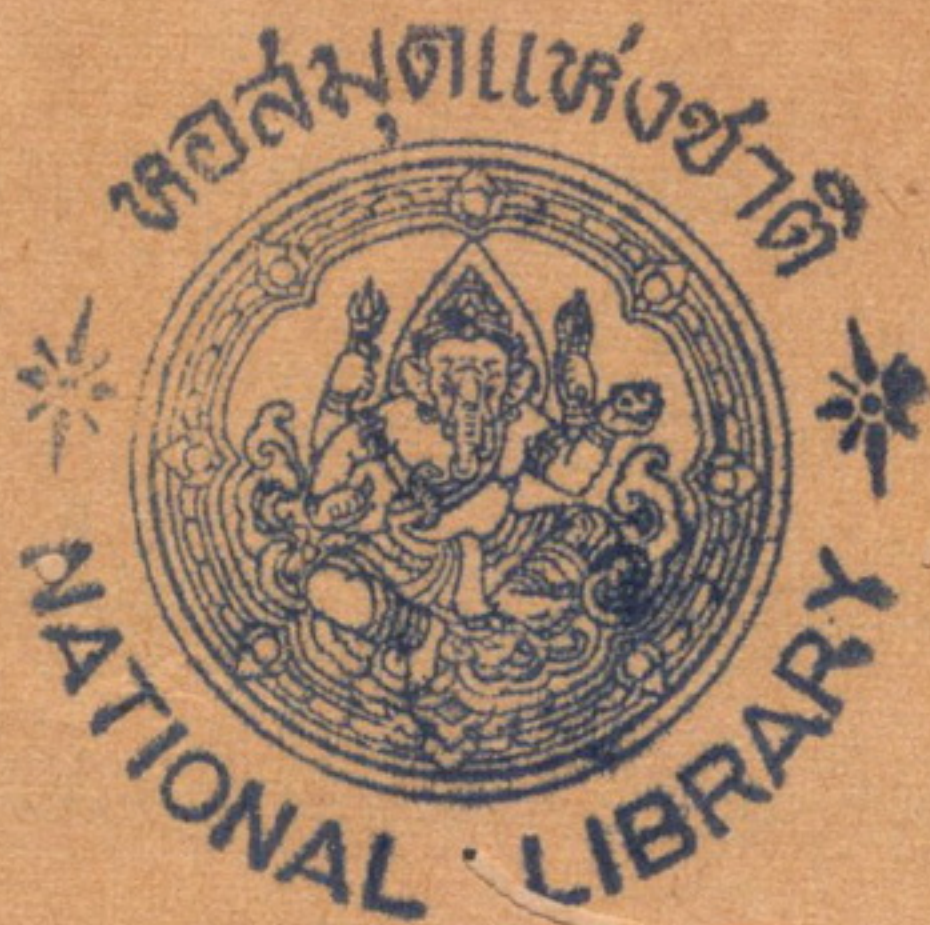
ทรายเข้าวัด และตระเตรียมอาหาร
ไว้จัดถวายพระวันรุ่งขึ้น วันที่สาม
เรียกว่าวันพญาวัน จัดสำหรับถวาย
พระกันทกบ้าน และมีการทำบุญ
ตักบาตรภิกษุสามเณร บงสกุล
อิฐบุรพชน วันที่สี่เรียกว่าวันปากปี
หัววัดต่าง ๆ พร้อมท่ายกท่ายิกา จัด
นำน้ำขมิ้นส้มป่อยมาสร้งรวมกัน ใน
วัดพระธาตุและมีการเทศน์อาณิสยส์
ปีใหม่ ตลอดถึงอนุโมทนา คณะ
หลวงต้องจัดสำราญไว้ประจำสำหรับ
สร้ง ทายกท่ายิกาใส่น้ำขมิ้นส้มป่อย
ในรางแล้วมีท่อไหลออกให้พระสงฆ์
สร้งน้ำ

ท่านได้ชมสถานที่สำคัญ ๆ ในวัดพระธาตุหริภุญชัย
และได้ศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวกับประเพณีปฏิบัติ เป็นประจำ

ของวักนั้นแล้ว ท่านจะได้ทั้งความรู้และความบันเทิงใจจาก
สถานที่ต่าง ๆ ในวักนั้นเป็นอย่างมาก ถ้ายิ่งท่านได้ดูด้วยความรู้
พินิจพิเคราะห์ด้วยแล้ว ความรู้ที่ได้นั้นก็จะขยายขอบเขตกว้าง
ขวางออกไปทุก ๆ ด้าน ดังได้กล่าวมาแล้วแต่ต้นว่า ศิลปกรรม
สถาปัตยกรรม โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ล้วนมีอยู่
พร้อมมูลแล้วในองค์พระธาตุเจดีย์ศรีบุญชัยนันทสน ก่อนที่
ท่านจะจากพระธาตุศรีบุญชัยไปขอให้ท่าน

เหลียวดูวัดที่สนามมหาธาตุ
งามวิลาส ลีศลวันชวนนุสรณ์
สถัญญลักษณหลกมณอันนบวร
โนนอรตน์ตระกูลล้ำนุไชย

มองดูเด่นเห็นตระหง่านผ่านอากาศ
แสนสะอาดเอี่ยมอ่องล้วนผ่องใส
น้อมระลึกคุณพระรัตนตรัย
ขจิตภัยเพิ่มสุขทุกวันคืน ฯ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก

จันทบุรี

พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยสงเคราะห์ไทย ๓๕๐ ถนนเพชรบุรี พระนคร

นายเสรี ธรรมวิทย์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๑